

(Ա. Պատասխան Օգոստոսի Սոբրանդակի հարցման) .

Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Յարգ. Խմբագրութեան, որ այնչափ հաճոյակատարութեամբ փափաքս զոչացուցեր է, առաջարկելով այս անգամուան Յազմակային մէջ շափապիտական խնդրի մը խարեական հնարքը գտնել, անոր արտաքին քօղը մեկդի առնելով :

Առանց պարծենալու կը յայտնեմ որ այդ հնարքը գտայ, ահաւասիկ .

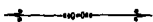
Առաջարկուած էր . $w > p$
 չետեւաբար . . . $w = p + q$
 չետեւաբար . . . $w - p = q$
 Եւ թէ . . . $(w-p)(w-p) = q(w-p)$
 Ուստի . . . $w^2 - wp - wp + p^2 = wq - pq$
 Իսկ փոխադրելով . $w^2 - wp - wq = wp - p^2 - pq$
 Ամփոփելով . . . $w(w-p-q) = p(w-p-q)$
 Զմջելով հաւասար արտադրելներն երկու կողմէն, կը մնամ $w = p$.

Առաջարկող պ. Թոռասերին վարպետութիւնն եղեր է ա ե ք անհաւասար քանակութիւններուն քով իբր արտադրիչ հաւաքել $(w-p-q)$ առերեւոյթ քանակութիւնը, որ ինչպէս $w = p + q$ հաւասարութիւնէն կ'ենդեմի՝ հաւասար է զրոյի :

Ուստի ա հաւասար չէ թէ, որովհետեւ որ ե իցէ քանակութիւն բազմապատկուած զրոյով՝ կու տայ զրոյ : Սխալը աւելի շօշափելի բնելու համար դիմենք թիւերու : Առաջարկին վերջաւորութիւնը կը նմանի այս հաւասարութեան $7 \times 0 = 9 \times 0$, որ կ'արտադրէ միշտ զրոյ : Ապահով եղէ որ «վարժապետիս չեմ դիմած», որովհետեւ զիւղապետութեան հանգստի մէջ ենք յԱզոյս :

Վ. Ե.

Աշակերտ Մոռատ-Ռաֆայէլ վարժ. Ի

1. Ալեհիա (1898 Օգոստոս 17) ազգային թերթին մէջ կը կարգաւք, որ Ամերիկացի ազգը մեծ զարմանք կը յայտնէ Հայ բանաստեղծներու ե երգիւներու վրայ : Պատուարժան խմբագրապետին Ուշադրէն (31 յուլիս, 98) Գառնիկ ստորագրութեամբ նա մակ մը կը հասնի, ուսկից կ'իմանամք որ «Հայոց Հեղինակութեամբ տեղական օրագրաց մէջ բանաստեղծութիւնները նոր երեւոյթ մ'են Ամերիկացոց համար, ու մեզ ալ մեծ ուրախութիւն կը պատճառեն : Հայ Հանրաժանօթ բանաստեղծներու գործոց հաւաքածուն անգլերէնի թարգմանելով 1896ին Armenian poems (Հայկական բանաստեղծութիւնք) անուամբ հրատարակեց (սկիզբը Գ. Քաթիպայի լուսանկարով) Վոմինս ձրընը ի խմբագրապետուհի Հանրաժանօթ Հայաստէր Օր. Ալիս Սթոն Պարքուէ (Alice Stone Blackwell) : Ամերիկացի նշանաւոր բանաստեղծ մը Գամառ Քամիպայի «Մայր Արարիք» ն կարգաւքած ժամանակ լսած է . «Դար մը հազիւ այսպիսի բանաստեղծ մը կրնայ ծնիլ» :

2. Մոռատ ստորագրութեամբ՝ Մոռաթի այս տարուան պրակին 888 էջին մէջ «Այ ու ճախ» վերնագրով ռուսահայ ե տաճկահայ Հեղինակներու զրպարան բարբառին վրայ հետեւեալ ընդարձակ քննադատականը կը կարդամք . «Մեր գրարարական-ապետները առհասարակ Հին դպրոցներու աշակերտներ ե կղերականներ, Գարագաշեան, Գուրգէն, Պէրպերեան, Իսիկ. Տիւսար, Նարայէ, Պոլսի ե Վենետիկի վարդապետներէն ու եպիսկոպոսներէն շատերն ե ուրիշներ՝ խորթ (կարծեմ շատ կը սխալինք, եթէ համոզուած ըլլանք որ հարագատ ընդհանուր ախարհաբար լեզու մը կայ) գծաւարդականալի լեզուով մը գրած են, որ ոչ աշխարհաբար կարելի է համարել ե ոչ գրարար...» : Յօդուածագիրը դեռ առաջ կը տանի իւր գրութիւնը, ե դրուատելով Պօլսոյ ժամանակակից աշխարհիկ գրականական լեզուն՝ ի նպատակ ազգային գրականութեան զարգացման, կը վերջացնէ իւր յօդուածը Հետեւեալ սոյն օրինակելի տողերով . «Ինչքան բաղձալի է որ իրար աւելի աղէկ ձանշնայինք, մեր՝ մէկ մէկու վերաբերմամբ ունեցած անմիտ հակակրօքներէն ե նախապաշարմունք ենթագրութիւնն

ներէն թոթաւելինք, ու արենակցային եղ-
բայրութեան կապը աւելի ամրապնդելնք
գրական եղբայրակցութեամբ մը», առանց հայ
գրականութեան կործանելի՝ անձնական կըր-
քերու և շահու խնդիրներու իջնելու :

3. Շտաբում լրագրի (Յոսատա 5) քրոնի-
կի բաժնէն կ'իմանանք, որ ի Փարիզ Պո-
ղոս Կարապետեան իւր ազգին 2,000 ոսկիէ
աւելի արժէքով կալուածներ յատկացուցեր է,
որով «Արարկերի աղատիկ տղաք, Երուսա-
ղէմի վանքը ու Քաշիքի դպրոցը պիտի տի-
բանան այդ 2,000 ոսկիի գումարին, կը-
տակարարին կամքին համաձայն» :

4. Արաքս, կիսամիայ թերթին (Ծոթնե-
րորդ տարի Հայկական տիպէր էջ 13) կ'առ-
նումք մանրամասն տեղեկութիւն ազգային
նկարիչ՝ Պ. Արշակ Գեղամեանի մասին : Տա-
րիներ առաջ սոյն նշանաւոր հայ նկարիչն՝
իւր մասնաճիւղը կատարելագործելու համար
իւր հայրենիքէն (Տրապիզոն) ելնելով՝ Պոսոյ,
Հաովմայ, Փարիզու, Միւնխէնի, Վեննայի ա-
մենէն առաջնակարգ նկարչական բարձրագոյն
վարժարաններու և ճեմարաններու մէջ իւր
ճիւղը զարգացուցեր է. և այժմ կը գտնուի
ի Փեթրպուրկ, ուր ջրաներկ նկարչներու
ընկերութեան անդամ ընտրուած է : Կը գրէ
Արաքս թէ՝ «Պ. Ֆէթվանճեան առաջին օ-
տարն է ջրաներկ նկարչների ընկերութեան
մէջ : Հայ նկարչների լրջանում ջրաներկով
նկարող լաւ նկարիչներից մինն է, եթէ ոչ
առաջինը... բայց սա Պ. Ֆէթվանճեանը ճար-
տար կենդանագիր պատկեր նկարող է : Ան-
ցեալ տարուայ տեղւոյս ցուցահանդէսներում
տասը նկար ներկայացրեց հասարակաց դը-
նահատութեանը—տոյնայի յորհրդերի նկար-
ներ ևս՝ արուեստագէտների բրնձերուն օգնե-
լու նպատակաւ կազմակերպուած երկու ցու-
ցահանդէսներում—, որոնցից զուտ թրջական
կենանքի մի քանի նկարներ ընդհանուր ու-
շադրութեան և լրագրիների նիւթ եղան» :

5. Ռ. Շահ-Մեյիքեանի առ Երո-Գար
(1898. N° 141) Փարիզէն գրած նամակէն
կ'իմանանք ուրախալի լրբի՝ ազգային համա-
լսարանականներու Փարիզու մէջ տուած փայ-
լուն քննութեանց մասին : «Այս տարի—կը
գրէ Ե-Մ—, մեր ուսանողներից մի քանիսը
լրջանաւորտ եղան, կամ պատուաւոր քըն-
նութիւններ, կամ համաթիթացութիւնների
մէջ գեղեցիկ գիւրբեր գրուեցին» : Սոցա մա-
սին մանրամասն տեղեկութեանց փափագող-
ները յիշեալ թերթին յղելով, կը համառօտինք
այս տողերս : Պ. Արշակեան, Տոկտորի առ-
տիճանի արժանացած է : Վանեցի է և իւր
մասնաբիրտութեան սկզբնական մասերն Պո-
սոյ բժշկական վարժարանի մէջ կատարած է :

— Խարբերդցի պ. Նշան Չարիքեան. Պոսոյ
բժշկական վարժարանէ անցած է ի Փարիզ,
ուր վերաբուժութեան մէջ շատ յառաւան-
ք և տոկոտորութեան աստիճանն ընդունած է : —
Պ. Մանուկ Զիլինկիրեան Զմիւռնիացի, աշա-
կերտ Սանասարեան վարժարանի՝ Փարիզու
մէջ իրաւաբանութեան փայլուն և գորտաւե-
լի ընթացքը աւարտած է : — Պ. Արշակ Թա-
գարեան Պոսեցի, լաւ կերպով իւր Թէզն
անցուցած է : — Պ. Միհրապետեան Պոսեցի,
ճարտարագործի (Ingénieur) տիտղոսի ար-
ժանացած է : — Պ. Պէքեարեան Թէքիր—
տաղցի. մեծ համբաւ ստացած է Փարիզու
Նաշային ճարտարապետական վարժարանին
(Génie maritime) մէջ : — Պ. Արամ Թախ-
րաճեան Պոսեցի, գեղարուեստից վարժարա-
նի մէջ Միտայի արժանացած է և 100 զաղդ.
աշակերտաց մէջ հինգերորդ ելած է : Նկարչ-
ութեան մէջ ազգայիններէն՝ օտարաց հիւ-
ցումը գրաւած են Պ. Շապակեան Կարնեցի,
աշակերտ Մուր-Ռափայէլեան վարժ. Վենետ-
կոյ. Փարիզ այս տարի ցուցահանդիսի դրած
է Ոլլիվանուրի եզերքի վրայ անուանուած նկար
մի : Պ. Է. Շահինեան Պոսեցի, որ մասնաճիւղի
միջին մասը Վենետիկ Մուր-Ռափ. վարժա-
րանի մէջ կատարած է, և զայն այժմ Փա-
րիզու մէջ կը կատարելագործէ, ցուցահանդի-
սի դրած է երկու յալող նկարներ Ապատա-
նարան և Ներքին կեանք : Ատեղմէ գատ նա-
խանձելի համբաւ մը ստացած են նկարիչքն
Պ. Գրիգորեան և Պ. Չարաբիա Չարաբեան :

6. Էլմիսանէն առ Նոր-Իսր (1898 N° 142)
կը հաղորդեն ուրախալի լուր մը՝ զոր յօգուտ
ազգային բանասիրաց, կարեւոր կը հա-
մարնէր սոյն տեղեկութեանց մէջ կարգե-
լու : «Մեքոսպ վարդ. Տէր-Մովսիսեանը պա-
տրաստել է Ս. Էլմիսանի մատենադարանի
գրչագրների ցուցակը, որոնց թիւն է 3,500
(տոյնքան կազմի մէջ ամփոփուած) : Հայր
սուրբն այս աշխատութիւնը ձեռնարկել է
1893 թուականից» : Այս երկը բաց ի հայե-
րէն գրչագրաց ցանկէն, պիտի պարունակէ
ևս գերմաներէն և ռուսերէն գրչագրաց ցանկ
մը : Թատնորդագին 30 բուպի պիտի ըլ-
լայ : Տպագրութիւնը սակաւաթիւ պիտի ըլ-
լայ : Բազմալիպը կը փութայ յաշտոյթին
մաղթելու այս ազգօգուտ աշխատասիրու-
թեան, որուն ոչ նախապեսի հանձար և ոչ
Հ. Յիս. Գաթրճեանի և Արուսեանի տաղանդ
պէտք է, այլ տոկոսն, և յարատեւ աշխա-
տարին :

7. Նիս. Երեք Տիգրիս ազգային թերթէն
(1898 թիւ 40) կ'իմանանք, որ «Ս. Պատրի-
արքը որոշած է երկու նոր որբանոցներու
բացումը. մէկը՝ Սեբաստիոյ Անապատի վան-

քին մէջ, միւսը՝ Մալաթիոյ մէջ, քառասունական որրի համար: Նախնական ծախքերու զուամբէն զատ Պատրիարքը իւրաքանչիւր որրի համար յատկացուցած է տարեւան վեց ոսկի, որ պիտի Հայթայթուի բաւոյնէր անձերու խոտաւացած նպաստներէն: Տէրիկի մէջ ալ տեղական Հասոյթներով որբանոց մը բացուած է 20 որրի համար: « Որդախախի՛ է յազգիս որբանոցներու բազմանայն. բայց շատ աւելի ուրախայն պիտի ըլլար՝ եթէ այդ Հաստատութեանց մէջ, պահանջուած կարգադրութեան Հակառակ տըխուր լուրեր չլուէին. յորոց տանէն թեթեւ ջաւելով յիշե՛ք՝ Տէր Մուշեղ Վ.ի աւերիկեան որբանոցաց որբորուն համար գրածը. «... վարժուհիները յանցաւոր որբուհիները կը պատժեն, անոնց բերան ի վար լեցնելով ափ մը սիւլֆար տը գինիկ: » ! !

8. Արեւելեան մատղայ (1898, թիւ 16, էջ 624) մէջ կը կարդամք Հետաքրքրական տեղեկութիւններ գրչագիր աւետարանի մը վերայ որ կը գտնուի յարեւելեան Երիւսկ Ղազարապատ գիւղի՝ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, որուն համար կ'ըսէ՝ թէ ունի « մի գրչեայ աւետարան Կոնստանտնուպոլսի յիշատակ Փորտինենց ազգատոհմին. գրութիւնը սկսած է Բաւէնի Մագս գիւղում՝ Սուլթան Մուրադի թագաւորութեան և Գրիգորիսի կաթողիկոսութեան օրով, աւարտել է Իսպիրի երկիրը, Պարիսի կողմը Մացազնանց գիւղում. Հայոց Ռ.Դ. թուին: Գրիւն է սուտ անուն Գրիգոր Սարկաւազը և իւր վարդապետը Դաւիթ Արշի Եպիսկոպոսը: — Մի ուրիշ ձեռագիր Աւետարան՝ մասնաւորի մը (պապա Ավասով) տունը կայ թոշիս մանուշ անուն. մաս մը մագաղաթեայ է, պակասները կամ թափանները թղթով լրացած են: » Ենդեկատուն կը համարի զայս ԺԳ դարու գրչագիր մը, սակայն չի գիտցուիր տորա թուականը. վասն զի յիշատակարան չունի, բաց աստի, բաւական թերթեր ալ թափուած են:

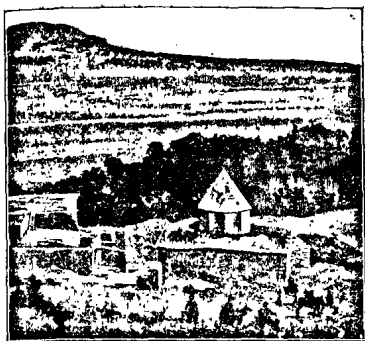
9. Մարտի (1898 № 5) ամսագրին մէջ Յովհ. Պուրկեան եւանգելիս գրիւով կը դրուատէ Հիւսիսափայլի Հերոսները որք են Ս. Նալբանտեան և Ս. Նազարեան, որոնք առաւել քան այժմ պաշտելի Հաննարներ պիտի ընդունուէին բոլոր Հայ Հասարակութենէ, եթէ լրջութեամբ և ոչ միայն երիտասարդական վառվռու գաղափարներով գրչիւն չարժէին: Ներուրի մեզ կարծելու որ զոքս ապարդին կայծակներով որոտացին... « Այսուհետեւ ոչ ինչ եղբայրական խորամանկ քննութիւն, որ կամէին իննչ գիտութեան միակ պահպանքը. այսուհետեւ ոչինչ չինական պարիսպ, որ պիտոյ է փակէր լուսաւոր գաղափարների

մուտքը ազգերի մէջ. այսուհետեւ լոյս և ճշմարտութիւն և ազատութիւն խաւարի բարեւոյնի գերութիւնից » . կը յաւելու Պուրկեան « Կենդանի կենդանած է մեր առաջի աւրոյ՜ Նազարեանցը... մտորակը ուղղած է Հոգեւորականների դէմ » : Բայց միթէ սղաքի սկզբան չեղան Հայ տառերի գտիչ, Հայ գրչիւնը և թարգմանչիւնը, Հայ պատմաբաններն և Հոստորներն, ազգը լուսաւորողն ու կրթողն: Եւ յիշուի, ճշմարտութեան սիրող Հայ ազգն չի կրնար միայն գաղափարաւորել զուրի ծոել՝ առ ոտն կոխելով պատմութիւնն և իրողութիւնը:

Պատուարժան ուսումնասէրն յատկ կը տանի իւր հոյիտը, և կ'ըսէ. « Կեսեղիգնցիցիայի նոր տրամադրութեան արգասիքը լինում է « Հիւսիսափայլ » ամսագրի լոյս աշխարհ: Գալը, խմբագրութեամբ Ս. Նազարեանցի (58 թականին), ամսագրի, որ գտնուած է արտայայտիչ Հայ մտքի լուսագոյն ներկայացուցիչների... Հասարակութեան գրգռանք տեսակարարքը քաղուած էին իրանց մտաւոր և Հոգեւոր սնունդը գանազան « Եփմեթտիներից », « Ինդ կենաց » չոր ու ցամաք բարոյագրքերից: » Մինչդեռ արեւոր Ռազմավիպը (1843), Մախա (1852), Արժաշտ վասպոտրական (1855), Մասնաց աղանձին (1855), և այլն, իրենց ազգին տուած փառն կրթութեան յառաջապատութիւնը չեն ունեւոր Հիւսիսափայլի յափառակն տալ, որ իրենցմէ շատ վերջ գոյութիւն ունեցած է, որուն ուրիշ շատ տեսակէտներով առաջնորդ եւս եղած են կրթական և ազգային յօդուածներով: Անցնինք: Հասարակութեան գրագէտ զասակարգութիւնը ինչու իրենց մտաւոր և Հոգեւոր սնունդը՝ միայն Եփմեթտեաններէն և Ինդ կենացէն քաղէին, մինչդեռ նաեւ զոքս Հիտ Հայ մամուլը շատ պատկառելի երկեր և Նստիւպետի խանդավառ Նուագներ արտայայտած էր՝ որոց ձայնէն սթապանցաւ ազգը, արթնցան Նալպանտեանցները՝ պարգելով Հիւսիսափայլի դրօշը, և ուղեցին վերանորոգել ազգին բարքը և Հոգին, որը՝ եթէ իրենց փառն գաղափարին իրազեկութիւնը լրջութեամբ կատարէին, այժմ մեր մտաց մէջ ոչ միայն մեծ հանձարներ պիտի գրուէին՝ այլ և կեծ արդիւնատար անձնատրոշքիներ:

10. Արաքս (1897 գրեթէ Բ) իւր այս գիրքը կը բանայ սրտամեղիկ տեղագրութեամբ մը, համառօտաբէ՛ այլ պաշտելի զգացմամբ յայտնելով ազգին ոսկեգրիչ պատմաբանին նուիրական աղբատին Հանգստաւալարը: Բազում վիպի արդիւն ընթերցող տես, « Ուստանայ, Սրբորունաց աղբայանիստ քաղաքի Հիւսիս-

արեւելեան կողմ ընկած ընդարձակածաւալ
այգիների մի շարքի ծայրում, Արտօս լեռան
ստորոտում, մի սրբազան վայր կայ . . . —

Ս. Նշանի Վանք:

Այնտեղ է Հանգչում խաղաղ քնով հայու-
թեան պարծանք Նդիշէն . . . Այն Չազար
Ս. Նշանի վանք, որից տեսարան շատ սքան-
չելի է: Ո՛վ կը շատանայ արդեօք նայելէ
այդ շքեղագեղ տեսարանաց վրայ, ուր որ
էլ աչքերնիս դարձնելու լինիլը, մի նոր յի-
շատակ, վերքերի մի նոր անդունդ կը բա-
ցուի մեր սրտին խոր . . . Չազար Ս. Նշանի
վանքի դռնից ներս մտնելը . . . լաւ նայիլը,
մեր առաջ բացուած մի շուշան կայ, փղբրիկ
հողակոյտ մի, անմահ գանձարան մի, այս
տեղ անշունհ հողի տակ դարերէ ի վեր կը
Հանգչէ, ոսկեգրգուռ Նդիշէն . . . Աստ մարդ-
կանց փոխարէն աղանձներն ու սոխակներն
են, որ իրենց դայլայիկներովն կը փառա-
բանեն հայ բանաստեղծաձօր Արարչին . . .
մարդիկ նրա գերեզմանին արձան չեն կանգ-
նեցրել: Նդիշէն . . . ոսկեղինիկ մատանը,
ա՛հա արձանագիր . . . »:

11. Արտեմիա (1898 օգոստ. 31) ազգային
թրիթէն կը տեղեկանա՞նք Հետեւեալ լրոց.
« Վեհ. Վաթողիկոսը արժան համարեց ա-
ռաշնորդական վիճակ մ'ընել Ամբրիկան և
այդ նորակազմ առաշնորդական վիճակի վը-
րայ առաջին եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ
Գեր. Սարահեան »: Արբազանը այժմ Եւրո-
պոյ Հայ դպրոցականներուն կ'այցելէ և քիչ
ատենէն կը հաստատուի Միացեալ Նահանգ-
ների Ռաթըր քաղաքը — Հնդկաստանի ազ-
գայիներէն Տ. Մետրով — Տ. Սէթեան՝ հռչա-
կաւոր « Պէնկալայի Ասիական ընկերութեան

Asiatic Society of Bengal » անդամ ըն-
դունուած է: Սա 1895էն սկսեալ՝ Վաթի-
թայի Համալսարանի Հայերէն լեզուի քննի-
չութեան (Armenian Examiner to the U-
niversity of Calcutta) պաշտօնն կը վարէ:
Հրատարակած է Հեղափոխական Հայերի պատ-
մութիւնը (History of the Armenians in
India) անգղիերէն լեզուով: Սոյն գրքի գինն
է 5 ֆր. և 50 սնթմ. փոստի ծախքով. փա-
կաքողը դիմեն առ պատուարժան M. POR-
TOUKALIAN, Rédacteur du journal Armé-
nia. Marseille (France).

12. Նոր Դար (1898, N.º 143) կը գուժէ
օգոստոս 8ին Մեղրոն Բապարեան Լուիսիէնի
մահը. սոյն ազգային Հանգուցեղոյն համար
կը գրէ թէ « . . . այն օսկաւաթիւ Հայերից
մինն էր, որ իրենց ընդունակութեամբ և
աշխատութեամբ ի Տէր Հանգուցեալ Ալէք-
սանդր Բ. կայսրի ժամանակ բարձր պաշտօ-
նի են Հասել և նշանաւոր դիրք են բռնել:
Հանգուցեալը փոխարքայութեան ժամանակ
Մեծ իշխան Միկայէլ Նիկողայեւիչի խոր-
հրդի անդամ էր և զբաղով էլ փակեց իւր
երկարամեայ Հաւատարիմ ծառայութեան
շրջանը »:

13. Courrier des Balkans լրագիրը հայ-
կական Հնագիտութեան վերաբերեալ Հե-
տաքրքրական լուր մի կը հաղորդէ, որ է Ա-
տայիայի մէջ հայկական վերջին հարստու-
թեան ժամանակներէն մնացած դամբանի մը
գիւտը, որ Պօլսոյ կայսերական թանգարանին
մէջ պիտի փոխադրուի:

14. Նոր Դար (1898 N.º 144) ազգային
բանասէրներուն համար Հետեւեալ Հետաքր-
քրական լուր կը հաղորդէ. « . . . Վահան
վ. Բաառամեանի մի ահագին գրաւոր աշխա-
տութիւն որ կրում է Տարեգրոսթիս խորա-
գիրը . . . բաղկացած է 400 մեծադիր երես-
ներից. բովանդակում է իւր մէջ շատ Հե-
տաքրքիր նիւթեր, որպիսիք են՝ Գէորգ կաթ.
մասին, Ս. Էլմիածնի բոլոր եպիս. և ալքի
ընկնող վարդպ. մասին, ճեմարանի մասին,
ազգային դպրոցների մասին, ազգային կա-
լուածքների մասին և Ռուսիայի ու Թիւր-
քիայի Հայոց նշանաւոր աշխարհական ան-
ձերի մասին համառօտ կենսագրական տեղե-
կութիւններ »: Այս տարեգրութիւնը սկսած
է 1872էն և հասեր է մինչեւ 1880 թուա-
կանն: Բաառամեանի այս երկը ձեռքէ ձեռք
անցնելէ վերջը՝ այժմ կը գտնուի ի Սիմֆե-
րոպոլ՝ Վազարոս քահանայ Յովսէփեանցի
քով:

15. Ծառ օրերս ազգային Հոշակաւոր բժիշկ-
ներէն մին Տըքթ. Նուրիճան Էֆէնտի՝ յետ եր-
կար արդիւնաւոր կենաց, կը կնքէ իւր կեանք.

քը : Մասիսի ազգային լուրերէն կ'իմանամք, որ իրեն յուզարկաւորութեան ժամանակ կայսր թոշկական ընկերութեան նախագահ Տօքթ. Սթէնզլիի դամբանական մը արտասանած է : Հանգուցեալը մի քանի անգամ վարած է թոշկական ժողովի նախագահութեան պաշտօնը :

16. Նոր կեանք՝ ազգային ժամանակակից պատմութեան վրայ հետաքրքրական յօդուածներ կը հրատարակէ . որուն 16 թիւէն (Լոնտոն, 15 օգոստոս 1898) կը քաղեմք հետեւեալ պատաստիւրը . « Հայերը 20 դարէ ի վեր անընդհատ կը զաղթեն աշխարհի ամէն կողմ, այնպէս որ խնստ գոաւար է իրենց հնչող թիւը գիտնալ : Մերձաւոր կերպով կրնայ բուռիլ թէ այդ թիւը կը տատանի 4 ու կէս եւ 5 միլիոնի մէջ : Մակար Զմէշեանի 95 ժողովրդական տարեցոյցին մէջ կը գտնենք հետեւեալ բաժանումը .

Թրքահայաստան	1,765,000
Եւրոպ. Թուրքիա	287,000
Միջագետք	12,000
Կիլիկիա	244,000
Եգիպտոս	9,200
Փոքր-Ասիա	689,000
Եւրոպ. Ռուսիա եւ Սիպիր	185,000
Անդրդովկասեան	1,380,000
Պարսկաստան	174,000
Հնդկաստան, եւ այլն	48,000
Ռումանիա եւ Պուլկարիա	14,500
Հունգարիա եւ Սերպա	15,900
Ամերիկա	12,750
Զանազան երկիրներ	9,200
	4,845,550

Նոր կեանք այս թուահամարը կը քաղէ Պ. Տանտրի 1895ին հրատարակած երկէն, բայց սոյն երկին բնագրին համեմատ՝ Պ. Տանտր յետ մանրամասն քննութեան, ազգային թուահամարը առանց չափազանցութեան կը հանէ 5,200,000 անձանց . (Les ARMÉNIENS, Esquisse historique et ethnographique, par Ernest Chantre, Lyon 1896) : Բայց բառ DR. A. PETERMANN'S MITTHEILUNGEN aus Justus Perthes, Geographischer Anstalt մեր ազգին արդի թուահամարը կը հասնի 3 միլիոնի : Արմենիայի Մեծապատիւ Բմբազիրը 1,932,550 անձանց կը հանէ Թրքահայաստանի թուահամարը (Տես Թիքթիաի Հայերը, Մարտէշ 1890) :

17. Ռուսական եւ Թրքահայ թերթերու մէջ անընդհատ պայքար մը տեղի ունեցած է . չին ուզեր հաւատարմագոր յառաջադէմ համարուիլ, այլ մին միւսէն միշտ գերազանց, Տիգրեկագրիս կարծիքն այս է՝ որ երկուքն

ալ ունեցեր են ազգօգուտ գրական նախանձերի յառաջադիմութիւն մը : Թորհրդաժողովութեան նիսի կ'առնուով վերջերս Մասիսի եւ Մշակի մէջ ծագած լրագրական հակահակութիւնը : Կը գրէ Մշակ (1898 N.º 146) . « Վերջին տարիներս Կ. Պօլսի գրագէտները խամար լատ սրեքի առարկայ է դարձել պարծենալ իրանց սեփական, այսինքն՝ բոսֆորական առաջադիմութեամբ . . . շուտ շուտ համեմատում են Կ. Պօլսը Թիֆլիսի հետ, եւ ինչ ասել կ'ուզի, գտնում են որ ամեն պանծայի առաւելութիւն Կ. Պօլսի կողմն է » : Մշակ առաջ կը տանի իւր խօսքը, եւ կը գրէ Կ. Պօլսոյ գրական դասակարգին վրայ . « Մենք ծանօթ չենք հայկաբանութեան, մինչդեռ բոսֆորական ափերը Հայերանագիտութեան դրախտ է . . . Գրական դատարկութեամբ բարձրահնչիւն անուն վաստակած Կ. Պօլսը չէ հաւանում նոյն իսկ Թիֆլիսի Հայոց Հրատարակչական ընկերութիւնը » : Վերջապէս Մշակ չի կարենալով համբերել Ռուսահայոց գրականութեան մասին Մասիսէն լսուած պարսաւներուն կ'ըսէ . « Պատասխանել պոչական այդ անհեթեթ ստուարծութեան, կը նշանակէ վարակիվ պարսկական հոստութեան քամիներով . . . Խորհուրդ եմք տալիս բոսֆորանակ մեր եղբայրակիցներին ինչի վնդը ինչ չոքը . . . » : Մշակը անշուշտ Կ. Պօլսոյ գրական դասակարգին համար այս լեզուն չէր բանեցնենք, եթէ նախ Մասիսի Թիֆլիզէն Պօլսի գացող տեխնիկ մը յօդուածով Ռուսահայ գրականներու պատուոյն չդպչէր :

Ոչ Մասիսի ծաղրածութեամբ Ռուսահայ գրականներու իրական արդիւնքն կը նուագի, եւ ոչ ալ Մշակի պարսաւներով բիւզանդական Հայերու հայերեհագիտութեան պսակն կը յափշտակուի : Ժամանակ մը լրագիրք ժողովրդեան բերնէն ելած պատգամն էր, բայց այժմ նա սահմանափակուած է միայն յուսմանգրի հային ծայրը : Ռուսահայն ինչպէս կը լինայ հայ գրականագիտի մշակել Արարատով, Ազգագրական հանդեսով, Արագածով, Լաւմազով, Մոռնով, Մշակով, Նոր Ջարով, Տարազով, եւ Արիշով, նոյն կը մշակէ եւ Պոլսահայն՝ իւր Արեւելքով, կամ Մասիսով, Բիւզանդիոնով, Բիւրսայով, Հանրագիտակով, Լոյսով, ձերթիւնով, Մեծնոսրի Ախպարով եւ Պատենով, եւ այլն . եւ եթէ տաճկահայ թերթերն, ռուսահայ թերթերու համեմատութեամբ ոմանց առջեւ սակաւ ինչ ստորակարգ կ'երեւին, դորա պատճառն է նոյն դասակարգի փայլուն գրիչներու ականայ պանդխտութիւնն եւ երկրին գրականական մատակարարութիւնն :

18. Յաւակցորեանք կը գուժենք երկու ազգային փայլուն անձնաւորութեանց կոտ. տանդանանի և Դոքորեանի մահն, որոնց մասին համառօտ տեղեկութիւն պիտի տանք յաջորդ ամսուան Հանդիս հանդիսիցին մէջ:

19. Մանչարի մէջ լոյս տեսաւ Վաղուան ձայնը ամսաթիւթ մի. — Քաժանորդագիրն է տարեկան 5 շիլին: Ենթակալութեամբ ընդունեցանք Ա. Թերթը. — Տեղւոյ սղու. Թեան պատճառաւ առ այժմ չենք կրնար անգրագոյն խորհրդածութիւններ ընել: Կը փափաքինք միայն՝ որ ըստ իւր ժողովրդին միշտ հաւատարիմ մնայ ազգային աղօտա յարքե. ղոս գէմ կոտեւելու:

Յեղեկութիւն

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ն Ա Մ Ի Ս

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 23

Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 23 Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ն Ա Մ Ի Ս առ ժամ մեծ փոյթ չեն ցուցընք ի Պարեւ ըլլալիք հաշտութեան ըսնակցութեանց նկատմամբ: Թերեւս ապահով են որ զործոյն երկարեւոր ինքնին լուծուի փրկեպետան կղզեաց խնդիրը:

Արդէն Ագոստիանը՝ Աղապին ժողովք մը կազմած է և Առժամանակեայ վարչութիւն մը և կը մերժէ սպաննական և կամ ամերիկեան մը և է միջամտութիւն մը: Միացեալ Նահանգք մտադիր չեն երեսուր հրաժարելու Մանրիլայի անձնատուութեան նպատակաւ արդիւնքներէն: Նա մասնաւոր հաստատապէս զիտեն որ Սպանիա անկարող է ընդդիմութեան և Եւրոպա միայն խօսիւք սպառնացող:

Յամայիկայի մէջ զորաւոր և մեծաթիւ մաս մը կը ջանայ անգլիական այդ երկիրը միացնել Հիւսիսային Ամերիկոյ Միացեալ Նահանգաց հետ:

Օգոստոս 28ի Մանակուայի մէջ ստորագրուեցաւ Նոր դաշնակցորդին մը Ամերիկայի Կեդրոն տեղութեանց, որուն մասնակցի են Սալվադորի, Հոնդուրասի և Նիկարագուայի Հասարակապետութիւնք:

Քիլիէի և Արճէնդինայի գոտութիւնը կը համարուէր որ վերջնայ համաձայնեցորդեան մը, սակայն խնդիր երկու կողմանէ սպառնական չէրք մը կ'առնուէ: Արճէնդինա է զէն կողմ 30.000 նոր զինուորք և Քիլիէ 50.000:

Ա Ն Ք Լ Ի Ա

Յետ հինգ ամսոյ՝ Ժախհանից գործադուլը վերջացաւ: Ածխատեարց պայմանք ընդունուեցան մեծամասնութիւնէն. — այսինքն գործաւորաց թողակը կ'աւելնան 30%, բայց ամէն ամիս մէկ որ մը ըստ կ'առն հանգստեան իրաւունքը կը կորսնցնեն: Այս որոշողութիւնք պիտի մնան չորս տարի: Գործադուլի ծախքն ելած էր ֆր. 12.000.000:

Փաղարազիական շրջանակաց մէջ մեծ առաւելութիւն ըրած է այն լուրը որ անգլիա — գերմանական համաձայնութիւն մը կատարուած է, որուն Գերմանիոյ ազատ պիտի թողու զԱնգլիա յեղիպոսս և յԱրեւելեան Ափրիկէ Դէշագոյի ծոցին նկատմամբ Անգլիոյ նպատակաւ պիտի ըլլայ ընդդէմ Պորտուգալի: Փոխադարձաբար Անգլիա Գերմանիոյ նեցուկ պիտի ըլլայ ի Զինատուան և ի փոքր Առիւս, ուր մեծ օգուտներ կը զուլակուին Գուլիէլմոս Բ կայսեր ուղեւորութեան առթիւ: Առաջիկա կողմնակից կը համարուի զործոյն: Այս դառա համաձայնութեան յայտարար նշան մը կարծուեցաւ: Գերմանիոյ կայսեր Սեպտեմբեր 4ի Հաննովերի Ուսթըլու հրապարակին մէջ կատարած զորահանդէսը, խօսելով Անգլիոյ և Գերմանիոյ զինուց եղբայրակցութեան վրայ և ուրախութեամբ ծանուցանելով քիչ ժամ առաջ Անգլիոյ զինուց մեծ յաղթանակ մը յԱփրիկէ և վերջացնելով իւր խօսքը « Կեցցէ՛ թագուհին Անգլիոյ » խօսեցաւ:

Ա Ն Ք Լ Ի Ա — Ե Գ Ի Պ Տ Ա Վ Ա Ն Բ Ա Վ Ա Վ Ը

Քիլիէն սպարապետը իւր բովանդակ հանդերձանքը լուծութեամբ և առանց շառաշներու կատարելէն վերջը, սկսած էր ըսել 13.000 զօրք յՕմստուրման և ի Խարթում: Արդէն անգլիական հաշտութեամբ հաշտած և սահմանած էր թշնամոյն հետ զարնուելու օրը և ժամը: Սեպտեմբերի 1ին Քիլիէնք ըսնակի հասեր էր ի Քէրքէրի, Օմստուրմանէ առաջ մղոն հեռու, ուսկից վաներ էր տերվիշներու յառաջապահը: Կը սպասէր լուր մը ստանալ զետին վրայի թնդանութիւններէն, որոց հետ միաբան պիտի